

В.М. Іванова

*Мелітопольський державний педагогічний
університет
імені Богдана Хмельницького,
geoukr@ukr.net*

СУЧАСНА ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

Великий внесок туристичної та курортної галузей впродовж останніх п'яти років характеризується сталою позитивною динамікою. Створення нового іміджу українського туристичного продукту, конкурентоспроможного в нашій державі та за кордоном, комплексний підхід до розвитку туризму та курортів на регіональному рівні, підтримка розвитку малого та середнього бізнесу у туристичній сфері зумовили зростання кількості туристів та обсягів наданих їм послуг. Позитивна динаміка у розвитку туристичної індустрії характерна і для території Запорізької області.

Мета даної статті полягає у сучасному оцінюванні становлення та функціонування туристичної галузі в Запорізькій області. Об'єктом дослідження виступив територіально-рекреаційний комплекс Запорізької області, зокрема, його сучасне становлення і перспективи розвитку.

Природні та соціально-економічні умови (географічне положення, приморське розташування, клімат, гідроресурсний потенціал, інфраструктура, соціально-економічні фактори) у межах Запорізької області сприяють розвиткові рекреаційного потенціалу території. Область має загалом дуже багаті природні умови та ресурси, що є суттєвою підставою для розвитку туристичної галузі в регіоні. Запорізька область має різноманітні і цікаві культурно-історичні ресурси, які мають бути залучені до розвитку туризму та екскурсійної діяльності. Останнім часом проявився майже втрачений інтерес до культурно-історичних ресурсів Запорізької області.

У відношенні до природних, соціально-економічних та культурно-історичних умов території в Запорізької області певним чином сформована і продовжує розвиватися туристсько-рекреаційна індустрія.

В 2014 році в Запорізькій області нараховувалось 136 рекреаційних закладів, якими було обслуговано 166946 осіб, в тому числі 15822 іноземних туристи. Внутрішнім туризмом за 2014 рік було охоплено 130564 відвідувачів. В області в 2013-2014 році було обслуговано 12966 іноземних туристів з метою оздоровлення [1]. Основними закладами, що надавали свої послуги були пансіонати, будинки відпочинку та санаторії Бердянська, Приморська, Кирилівки.

Наші туристичні заклади області обслужили 87316 екскурсантів – осіб, яким надавалися послуги з організації подорожей на території України, що не перевищують 24 години, у супроводі фахівця-екскурсовода за раніше складеними маршрутами з метою ознайомлення з пам'ятками історії, культури, природи, музеями.

Державна статистична звітність Запорізької області відзначає що в 2015 році туристичними закладами було обслуговано 34760 дітей до 14 років, з них 4 890 іноземних, 9923 підлітки, з яких 1238 іноземних та 14875 осіб, що представляють молодь до 28 років, з них 1393 – іноземці [1].

Роблячи дослідження динаміки обслуговування туристів можна зробити висновки, що в 2013-2014 р. збільшилась частка туристів з метою відпочинку та дозвілля. Також в Запорізькій області за останні роки поступово збільшується кількість відвідувачів з метою лікування та зеленого пізнавального туризму.

Одним з головних структурних одиниць сфери туристської індустрії в Україні та Запорізькій області є готельне господарство. У 2014 році в Україні налічувалось 1308 готельних підприємств на 949.1 тис. місць. За формами власності їх кількість розподіляється так: 40% перебувають у державній формі власності, а 60% - у приватній [2].

На готельне господарство Запорізької області приходиться 3,2% від загального виробничого потенціалу, що приблизно в 10-20 разів менше, ніж у

розвинутих країнах світу (Австрія, Швейцарія, Туреччина, Греція та ін.). Упродовж останнього десятиріччя, коли світова готельна індустрія сформувалась як потужна галузь, в Запорізькій області, як і загалом в Україні, вона знаходиться в стадії формування. На 1.12.2014 в області налічується 51 готель з 1715 номерами. Готелі заповнюються приблизно на 30-50% (при щорічному зменшенні кількості номерів).

Взагалі слід відмітити, що рівень розвитку готельного господарства у Запорізькій області є досить низьким, що пояснюється в основному низькою якістю пропонованих послуг – від якості готельних номерів до якості обслуговування клієнтів.

Дослідження останніх років розвитку туризму в Україні однозначно засвідчив, що для того, щоб ця галузь дійсно приносила великі прибутки й стала однією з провідних галузей національної економіки, потрібні потужні фінансові інвестиції, а також кропітка робота як по визначенні та обґрунтуванні магістральних напрямів розвитку туризму загалом в Україні, так і по впровадженню конкретних схем розвитку туризму в різних регіонах держави.

Для збільшення туристичної та екскурсійної діяльності перспективним напрямом є розширення існуючих та розробка нових екскурсійних програм історико-краєзнавчої, військово-історичної, літературно-мистецтвознавчої, архітектурної, історико-релігійної, природничо-екологічної, соціально-економічної, етнографічної тематики. Новим перспективним полем діяльності для туристичних організацій Запорізької області є використання самобутньої історико-культурної спадщини. В цьому напрямі перспективним полем є розробка програми не окремих маршрутів, а тематично зв'язаної їх мережі, пов'язаної насамперед з різними періодами діяльності українського козацтва, мережі “Чумацькими шляхами України”.

Зазначаючи спеціалізацію ТРК Запорізької області на рекреаційній діяльності, важливе значення має обґрунтування та впровадження в практику довгострокової комплексної програми туристично-екскурсійного обслуговування дітей та молоді. При цьому екскурсії для підростаючого

покоління повинні мати виховну, пізнавальну, навчальну мету, а також враховувати вікові особливості і рівень знань школярів. В області проводиться і заслуговує на розширення діяльність по проведенню обласних, регіональних та загальнодержавних заходів туристичної спрямованості – зльотів, змагань, чемпіонатів, першостей, раллі.

В Запорізькій області існують всі підстави й для розвитку міжнародного туризму. На жаль, про його масштабний або навіть узгоджений розвиток говорити не можна. Мова йде переважно про відвідання області представниками діаспори, зарубіжними бізнесменами, нащадками представників колишньої німецької, єврейської та інших громад. На нашу думку, до першочергових заходів по становленню міжнародного туризму необхідно віднести економічні реалії:

- розробити пізнавальні маршрути для широкого туристичного загалу та для спеціалістів (фермерів, біологів, орнітологів, географів та ін.);
- обґрунтувати програму відвідання іноземними фермерами, студентами-аграрниками приватних, фермерських, колективних сільськогосподарських підприємств з навчальною метою та з метою обміну досвідом господарювання;
- відновити зв'язки та підготувати програму відвідувань представників колишніх колоністів та національних меншин, життєдіяльність яких пов'язана з Таврією: німецьких, єврейських, канадських, американських та інших туристів.

Взагалі рекреаційні історико-культурні ресурси Запорізького краю є надзвичайно різноманітними, тому їх необхідно більш широко використовувати як опорні об'єкти для створення туристично-екскурсійної мережі. Це сприяло б розширенню та урізноманітненню загального рекреаційного потенціалу краю.

Головні перспективні шляхи розвитку туристичної галузі в Запорізькій області поділяються на три напрямки:

1. Перспективні заходи, щодо природних ресурсів та об'єктів:

- раціональне використання та відтворення й охорона природних рекреаційних ресурсів;

- охорона, раціональне використання та належне інвестування природно-заповідного фонду області, структурні одиниці якого є об'єктами туристичної галузі.

2. Перспективні заходи соціально-економічного напрямку:

- збільшення частки виробленого галуззю національного доходу, віддача інвестованих матеріальних та грошових надходжень;

- ефективне використання та оновлення наявної матеріально-технічної бази туристичної галузі;

- завоювання ринку туристичних послуг шляхом найповнішого задоволення потреб населення в відпочинку;

- забезпечення туристичної галузі області рекламними матеріалами (періодичними спеціалізованими виданнями, теле-, радіо- рекламою та ін.)

- орієнтованість туристичних маршрутів як на клієнтів різного соціального рівня так і різних вікових (дитячих, молодіжних та інших) груп;

- професійна розробка нових стандартних та спеціалізованих (тематичних) маршрутів: релігійних, етнічних, наукових, історичних, спортивних, мисливських та ін.;

- забезпечення туристичної галузі кваліфікованими спеціалістами (трудові ресурси галузі) до яких є ряд державно визначених вимог;

Співробітники, що працюють в туристичному бізнесі, зокрема, у сфері організації подорожей, повинні володіти наступними навиками і уміннями:

- знання бізнес-цілей, що визначають діяльність фірми;

- уміння налагоджувати зв'язки, вести переговори, швидко оцінювати ситуацію, конструктивно вирішувати проблеми;

- надійно, коректно ведення бізнесу, точне виконання роботи;

- відповідна професійна підготовка, знання правових норм, законів, розпоряджень, що відносяться до даної ділянки роботи;

- докладне знання (історія, географія, визначні пам'ятки, культура, економічне і політичне життя і т.д.) тієї туристичної території, якою конкретно займається співробітник;

- залежно від необхідності, знання іноземної мови, інтерес до новин професії;

- основоположні знання персонального комп'ютера;

- потреба в подальшому розвитку, надалі професійній і мовній підготовці.

Для тих працівників туристичного бізнесу, які безпосередньо спілкуються з клієнтами на перший план виступають наступні особисті якості:

- «Ми для клієнта» (а не він для нас).

- здатність пережити ситуацію за наявності якої співробітник швидко уловлює ще навіть не виказані бажання покупця, і допомагає знайти правильне рішення, якщо покупець не може визначитися;

- ввічливість, терпіння;

- видача точної інформації партнерам;

- модернізація та оновлення об'єктів інфраструктури туристичної галузі;

- належний розвиток сфери обслуговування, як вагомої структурної одиниці туристичної галузі.

3. Заходи до перспективного розвитку туристичної галузі з використання історично-культурних ресурсів:

- розробка нових туристичних маршрутів, що пов'язані з історичними подіями, знайомство з історичними об'єктами та ін.

- проведення тематичних екскурсій в краєзнавчих музеях міста.

Література:

1. Запорізька область: статистичний щорічник. Держкомстат України. – Запоріжжя: Головне управління статистики у Запорізькій області. 2015. – 424с.

2. Основні показники роботи готелів України за 2014 рік: Статистичний бюлетень. – К.: Держкомтуризм України, 2015. – 265.